

KÉPES HÁZ

Távlatok a rézkarcasztal felett

Csordás Lajos

Szinte semmit sem lehetett előzetesen tudni a Váci utca 40. műtermének múltjáról. Tábla itt bizony nem hirdet híres, régi lakót a kapualjban. Pedig a ház egy-két évvel már el is múlt száz éves, 1912-ben épült. S azóta létezik odafönn műterem is, azóta alkotnak benne művészek. Decsi Ilonánál és Kéri Imrénél jártunk.



fotó: Kéri Gergely

Az épület pontosan azzal a Váci utcai általános iskolával szemben található, ahol a hivatalossá tett városi legenda szerint a svéd király is megszállt, balra eső szomszédja pedig, amelytől az Irányi utca választja el, a hajdani tisztai kaszinó (ma az MKB Bank központi épülete).

A tízes, húszas évek régi címjegyzékeinek sok évfolyamát átlapozhatjuk, mire az 1928-as esztendőnél végre jelezve találunk egy művészlakót a Váci utca 40-ben. Nem is akárkít: *Manno Miltiadész*. Görög neve ellenére Miltiadész igaz magyar hazafi volt, és amellet, hogy grafikusként, festőként is sikereket aratott, igencsak jeleskedett a sportokban. Gyorskorcsolyában, futballban, evezésben és futásban korának, az 1900-as évek legelejének többszörös magyar bajnoka lett.

Képzőművészeti munkássága is szorosan kapcsolódik a sporthoz. Népszerűek voltak sportplakátjai, ő tervezte a Ferencváros labdarúgó klubjának turulmadaras címerét, birkózókat ábrázoló szobrával pedig az 1932-es olimpiai játékok művészeti versenyében ezüstérmet nyert.

Mozgósító plakátok

Képzőművészeti tevékenységének másik, mindmáig ismert területe a politika. A vörös terror rémtettei, a román megszállás alatti fosztogatás, majd *Horthy* mint erős kormányos színrelépése emlékezetes témái mozgósító rajzainak. Hogy mindezeknek legalább egy része itt készült a Váci utca 40-ben, az szinte bizonyos, bár azt nem tudhatjuk, hogy éppen abban a műteremlakásban-e, amelyet meglátogatni megyünk. Nem tudjuk ugyanis melyik lakás volt az övé. (Persze nagy valószínűséggel a legfelső emeleti, műtermes saroklakosztály, a nagy félköríves ablakkal és a hosszan elnyúló erkéllyel az Irányi utca felé.)

Manno Miltiadész 1935-ben hunyt el. Föltehetőleg ezután került a műterembe *Törzs Jenő* lánya, *Törzs Éva*. Erről már jelenlegi lakója, *Kéri Imre* mesél, *Törzs Éva* ig nyúlik ugyanis vissza a házlakók élő emlékezetére. De annál többet, mint hogy itt lakott, a szóbeli hagyomány nem is nagyon őriz. Sajnos a művészettörténeti források sem igen.

Lexikon-szócikkből tudhatjuk meg pályájának főbb csomópontjait, hogy *Szőnyi István*nál tanult, és hogy *Szántó Piroska* révén csatlakozott a Szocialista Képzőművészek csoportjához, de szerepelt a KÚT (Képzőművészek Új Társasága) kiállításain is. Az ötvenes években állami megbízásból több portrét festett művészekről és ugyanekkor üzemi rajzköröket vezetett. Művei közül többet a Bajor Gizi Színházmuzeum őriz: főként színészportrékat. Életének utolsó szakaszában, 1987-ben bekövetkezett haláláig műtermébe visszahúzódva élt a Váci utca 40-ben.

Aki találkozott Emilio Vedovával

Ma itt *Kéri Imre*, a balatonfüredi születésű Munkácsy-díjas, érdemes művész grafikus, festő, és felesége, *Decsi Ilona Luca* grafikusművész dolgozik. Tíz évvel *Törzs Éva* távozta után költöztek ide, hosszú vándorlást követően. Valaha ők is dolgoztak a Deák tér 3-ban, amelynek műtermeiről sorozatunk első részében írtunk. Ott a *Medveczky Jenő*-féle műteremben vendégeskedtek alberletben, özvegy *Medveczkyné Fehér Rózsánál*. Három év után *Bráda Tibor* és *Szentgyörgyi Jóska* festőművészeknek passzolták át a helyet. Ezután kerültek a Mozsár utca 12-be, ahol a volt mosókonyhát alakították műteremmé. „*De nagyon jól lehetett ott dolgozni* – emlékezik *Kéri Imre*. – *Legfelső emelet volt, az Operett-színházból áthallottuk, hogyan gyakorolnak az énekesek délelőttönként. A főiskola előtt voltam segéd munkás és szobafestő is, tehát tudtam vakolni. Szépen kifestettem. Tiszta Derkovits-korszak volt, feleségem pont ekkor kapta meg grafikáira a Derkovits ösztöndíjat. Mielőtt pedig ide kerültünk a Váci utcába, a Rákóczi út 63-ban dolgoztunk, Barabás Márton festőművész volt műtermében, melyet utánunk aztán Szikora Tamás kapott meg. Egy hátsóudvari lakás volt, kilátással a pártbizottság udvarára.*”

Még a Deák téren dolgoztak amikor be-
robbant életükbe *Emilio Vedova*, ez 1974-

ben történt. Az akkor már világhírű és *Herbert Read* modern festészetről szóló könyvében is szereplő olasz absztrakt festő és grafikus egy napot Budapesten töltött átutazóban, s a Bajcsy-Zsilinszky úton, a Dürer-terem, pontosabban akkor már Stúdió Galéria kiállításán meglátta Kéri Imre rézkarcait. Nem akart továbbmenni, míg elő nem kerítik neki az alkotót, mert meg akarta ismerni. Előkerítették. „*Ott állt előttem egy nagy szakállas, kétméteres figura. Éppen a Van Gogh sorozatom volt kiállítva – meséli Kéri. – Húsz rézkarc. Tízet azonnal ki kellett neki venni az üveglap alól. Izgatottan érdeklődött: ezt hogy csináltam, azt hogy. Eladni persze nem volt szabad, de mégis létrejött a vásárlás, valahogy megoldottuk. Vedova márkában fizetett, emlékszem, még egy kicsit alkudott is. Felhívtuk a műtermembe, hogy még több alkotásunkat lássa, utána egy jót vacsoráztunk a Százéves étteremben. Később Velencében, a Galleria il Traghetto-ban szervezték nekem egy kiállítást. 1978-ban történt, a galéria ma is megoan de Vedova már nincs közöttünk. Egykori házában azóta múzeuma nyílt az Accademia közelében, Renzo Piano tervei szerint.*”

A himbavas rejtelmek

Mindezt a Váci utca 40. ötödik emeleti sarokműtermének közepén meséli nekem Kéri, egy mahagóni furnér körasztalka mellett, amelyet lomtalanításból hozott haza és újtott fel évekkal ezelőtt, és egy bulgáriai kiállítás emlékéül maradt rézfindszából öntjük a csészénkbe a kávé beszélgetés közben.

A tárgyagnak ez a fajta tisztelete, tarka sokasága és köztük az alkotás kis zugai a

félig kész művekkel és a különös kézműves szerszámokkal egy flamand műhelyre emlékeztetnek. Talán nem is véletlenül, hiszen Kéri Imre a hatvanas évek végétől kezdve rendszeresen tölt rövidebb-hosszabb időszakokat Hollandiában, és művészetének is meghatározó motívumköre az, amit a régi németalföldi mesterektől látott.

Szobája sarkában áll a rézkarcprés, amin nyomatai készülnek. Egyszerre három-négy nyomódúc metszésén is dolgozik. A radiátoron is rézlapok támaszkodnak a falnak. Fölöttük pedig az ablakban egy agyaglovacska, *Verocchio* lovának másolata léptet a pesti háztetők látványa felett.

A belváros tetőrengetege jól belátható innen. A panorámából kiemelkedik a Párisi udvar, melyet éppen újjáépítenek, s egy óriásdaru nyúlik fölé. Ha órákig ül az ember egy rézlemez fölött, nagyon jól esik ha utána az erkélyről vagy az ablakon át nyíló távlatokon megtornáztathatja a szemét: „*Ez a nagy, duplarétegű műteremablak a házzal egyidős, benne az üveg is, amit onnan lehet tudni, hogy kicsit hullámos. Megúsztta a háborút. Viszont a másik ablakkeretben találtam két-három golyót a felújításkor. A lovacska Basilides Sándor ajándéka, aki feleségemet tanította a képzőművészeti gimnáziumban.*”

Decsi Ilona Luca éppen nincs itthon, de intenzíven jelen van, hisz a műterem egyik sarka letagadhatatlanul az övé, női fertály. Festőállványa körül a vásznakon lágy vonalakkal megformált figurák és csupa táncoló, világos, meleg szín, mint-ha egy virágos kert lenne.

Kéri mester komorabb képeken dolgozik. Most éppen *Bosch* emlékére készít

egy sötét tónusú parafrázist a Bolondok hajójáról. Mégpedig a mostanság már kevesek által művelt mezzotinto technikával. A rézkarcnak ez a válfaja olyan finom árnyalatokra képes, mint semmilyen más metszet. Nem maratóssal készül, hanem az úgynevezett himbavassal. Elő is vesz egyet az egyik fiókból, kicsomagolja a bőrtokból. Köríves pengéjű szerszám, amelyen azonban az él nem folytonos, hanem parányi hegyek sora. Így aztán, amikor a mester a rézlemezen élére állítva hintáztatja a szerszámot, parányi lyukak sorát viszi az anyagba. Minél inkább „borzolják” vele a lemezt, az annál sötétebb felületet nyom a papírra, ahol pedig világosabb részeket is szeretnének, ott a borzolás visszavonni kell egyengetni, például achátceruzával. Egy New Yorkban készült, jó himbavas belekerül hatvanezer forintba, bár Kéri Imre egy ügyes pesti esztergályossal megpróbált csináltatni házilag. Meg is oldotta a szaki, finoman menetelt acélcsőből vágott szeletekből, és az is elég jól működik.

A jekatyerinburgi vendég

Kéri Imre rézkarcoló asztalának kiváló hívei akadnak. Említhetnénk akár *Eötvös Péter* zeneszerzőt, aki olykor fel is jön egy kis beszélgetésre, vagy *Csillaghy András* professzort, az udinei egyetem volt rektorát, aki viszont rendszeres látogató itt.

Barátságát *Hubay Miklós* drámaírónak köszönheti a művész házaspár. Hubay ajánlására lettek tagjai a velencei székelyű Societé Européenne de Culture társaságnak. S persze Hubay mester is gyakori vendége volt műtermüknek. A nagy műveltségű író szerette a képzőművészetet és érdeklődéssel szemlélte munkáinkat.

Néhány éve e-mailt küldött a jekatyerinburgi múzeum fiatal, ambiciózus igazgatója is, *Nyikita Korytin*. Mint írta, nagyon szereti a mezzotintót és szervez egy biennálét, ahol szívesen látná Kéri Imréék műveit. Nagy szó ez, mert nyolcszáz embert e-mailezett végig, de csak nyolcvan művész képeit hívta meg. Kéri Imre és felesége azóta már a negyedik mezzotinto biennálén vesznek részt. Amikor pedig tavaly a jekatyerinburgi Szépművészeti Múzeum avantgárd anyagából nálunk, a Nemzeti Galériában kiállítást nyílt, és Korytin itt járt Budapesten, természetes, hogy útba ejtette a Kéri-műtermet is, hogy lássa hol készülnek azok a finom metszetek, melyeknek Vedova után ő is rajongója lett.

Meglepo távlatok nyílnak olykor egy rézkarcszta felett. ●



fotó: Sebestyén László